

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**
з навчальної дисципліни «Клінічна психологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробники:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук, доцент Жданова І.В. ; старший викладач кафедри соціології та психології Мохорева О.М.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук, доцент Павлик О. М

2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семинарськ і заняття	Практичні заняття	Лабораторн і заняття	Самостійна робота	
Семестр № 5							
Тема №1: Клінічна психологія як наука.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 2: Клінічна психологія як сфера діяльності психолога.	8	2	2	-	-	4	
Тема №3 Saludem et morbus : визначення межі.	10	2	2	-	-	6	
Тема №4. Внутрішня картина хвороби.	8	2	2	-	-	4	
Тема №5. Порушення пізнавальних процесів при психічних розладах.	26	8	8	-	-	10	
Тема №6. Порушення мотиваційної сфери особистості.	8	2	2	-	-	4	
Тема №7. Розлади свідомості та самосвідомості.	14	4	4	-	-	6	
Тема №8. Клінічна психологія дитячого віку.	8	2	2	-	-	4	
Всього за семестр №5:	90	24	24	-	-	42	залік
Семестр № 6							
Тема №8. Клінічна психологія дитячого віку.	10	2	2	-	-	6	
Тема №9. Шизофренія.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 10: Порушення психіки при органічних уразках головного мозку.	8	2	2	-	-	4	
Тема №11: Розумова відсталість.	10	2	2	-	-	6	
Тема № 12: Розлади особистості.	8	2	2	-	-	4	

Тема №13: Психогенні розлади.	12	4	4	-	-	4	
Тема №14: Афективні розлади.	8	2	2	-	-	4	
Тема №15. Клінічна психологія залежної поведінки.	8	2	2	-	-	4	
Тема №16. Психологія соматичного хворого.	18	6	6	-	-	6	
Всього за семестр № 6:	90	24	24	-	-	42	екзамен
Всього	180	48	48			84	

**2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 5							
Тема №1: Клінічна психологія як наука.	10	1	1	-	-	8	
Тема № 2: Клінічна психологія як сфера діяльності психолога.	10	1	1	-	-	8	
Тема №3 Saludem et morbus : визначення межі.	10	1	1	-	-	8	
Тема №4. Внутрішня картина хвороби.	10	1	1	-	-	8	
Тема №5. Порушення пізнавальних процесів при психічних розладах.	18	2	2	-	-	14	
Тема №6. Порушення мотиваційної сфери особистості.	10	1	1	-	-	8	
Тема №7. Розлади свідомості та самосвідомості.	10	-	-	-	-	10	
Тема №8. Клінічна психологія дитячого віку.	12	1	1	-	-	10	
Всього за семестр №5:	90	8	8	-	-	74	залік
Семестр № 6							

Тема №8. Клінічна психологія дитячого віку.	10	1	1	-	-	8	
Тема №9. Шизофренія.	10	1	1	-	-	8	
Тема № 10: Порушення психіки при органічних уразках головного мозку.	10	1	1	-	-	8	
Тема №11: Розумова відсталість.	10	1	1	-	-	8	
Тема № 12: Розлади особистості.	10	1	1	-	-	8	
Тема №13: Психогенні розлади.	10	1	1	-	-	8	
Тема №14: Афективні розлади.	8	-	-	-	-	8	
Тема №15. Клінічна психологія залежної поведінки.	10	1	1	-	-	8	
Тема №16. Психологія соматичного хворого.	12	1	1	-	-	10	
Всього за семестр № 6:	90	8	8	-	-	74	екзамен
Всього	180	16	16			148	

3. Методичні вказівки до практичних занять.

Тема № 1 Клінічна психологія як наука.

Семінарське заняття: Клінічна психологія як наука.

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Поняття та предмет клінічної психології.
- 2.Співвідношення медичної і клінічної психології.
- 3.Структура клінічної психології.
- 4.Історія розвитку клінічної психології як науки.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
- 2.Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
- 3.Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

4.Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

5.Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с

6.Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ОО «Айлант», 2018. 302 с .

7.Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2012, 210 с.

8.Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 208 с.

9.Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

10.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба дати визначення поняттю «клінічна психологія», зазначити її предмет. Вказати, хто і коли вперше використав термін «клінічна психологія», хто організував першу в світі кафедру медичної психології, як розуміли клінічну психологію ці психологи і психіатри. Дати сучасне визначення клінічної психології згідно із визначенням Американської психологічної асоціації. Назвати місце клінічної психології відносно медицини і психології в цілому. Перерахувати теоретичні та прикладні завдання клінічної психології.

При відповіді на друге питання треба визначити, що таке медична психологія, назвати її предмет і завдання. Потім треба зазначити проблему співвідношення термінів «медична психологія» і «клінічна психологія», вказати на дві точки зору щодо цього питання. Вказати, що суть клінічної (і медичної) психології по-різному визначалася не тільки в різних країнах, але і в межах однієї країни. Навести, які є три точки зору американських психологів на предмет клінічної психології. Як розуміють суть медичної і клінічної психології провідні вітчизняні психологи. Зробити висновок, як співвідносяться медична і клінічна психологія в цілому.

Визначити структуру клінічної психології, тобто назвати їх галузі.

Охарактеризувати патопсихологію за схемою: коли виникла ця галузь, де, в якій країні, на стику яких наук, хто засновником, що є предметом патопсихології. Визначити відмінності між патопсихологією і психопатологією, на які вказувала Б.В.Зейгарник.

Охарактеризувати нейропсихологію за схемою: коли виникла ця галузь, де, в якій країні, на стику яких наук, хто засновником, що є предметом нейропсихології. Вказати, що таке локальні поразки мозку, як її можна діагностувати за О.Р.Лурія, на підставі аналізу порушень психічних функцій. Охарактеризувати соматопсихологію з точки зору її предмету та особливостей виникнення.

При відповіді на це питання треба вказати, коли з'явилася клінічна психологія як наука, охарактеризувати шлях до цього, назвати передумови. Обов'язково відмітити вклад Е.Крепеліна, В.М. Бехтерева, С.С. Корсакова в організацію психологічних лабораторій, які, насамперед, займалися питаннями клінічної психології. Вказати, що першою галуззю, яка почала розвиватися, була патопсихологія. Особливо зупинитися на наукових роботах та практичній діяльності В.М. Бехтерева, І. М. Сеченова, Р.І. Россолімо, Л. С. Виготського, П. К. Анохіна, О. Р. Лурія, О.М. Леонтьєва, Б. В. Зейгарник, С.Я.Рубінштейн, В. М. Мясіщева.

Охарактеризувати особливості розвитку клінічної психології в сучасній Україні. Назвати видатних українських вчених в галузі клінічної психології, провідні кафедри, лабораторії, установи.

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняти предмет та методи патопсихології і психопатології.

Підготувати реферати за темами:

1. Вклад Б.В.Зейгарник у становлення вітчизняної патопсихології.
2. Вклад О.Р.Лурія у становлення вітчизняної нейропсихології.
3. Історія розвитку клінічної психології за кордоном.
4. Історія розвитку клінічної психології в Україні.
- 5.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно клінічної психології як науки.

Тема № 2 Клінічна психологія як сфера діяльності психолога.

Семінарське заняття: Клінічна психологія як сфера діяльності психолога.

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Основні напрямки та завдання діяльності клінічного психолога..

2. Основи медико - психологічної деонтології

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.
5. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
6. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
7. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2012, 210 с.
8. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 208 с.
9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
10. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба вказати, що у професійній діяльності клінічного психолога виділяють два основні напрями:

- а) психодіагностичний;
- б) психокорекційний.

Назвати і охарактеризувати основні завдання психодіагностичного напрямку. При визначенні суті завдання «отримання даних для діагностики» треба зазначити, чому саме так звучить це завдання, а не «діагноста психічних розладів». Обґрунтовуючи відповідь, вказати на різні рівні в системі ієрархії мозкових процесів (патобіологічний, фізіологічний, пато- і нейропсихологічний, психопатологічний, такий, що виявляється клінічним синдромом психічної патології). Важливо підкреслити, що клінічний психолог працює на рівні патопсихологічних синдромів. Також треба охарактеризувати

такі завдання як дослідження динаміки психічних порушень у зв'язку з терапією, що проводиться, участь в експертній роботі (перерахувати види експертиз, в яких приймає участь клінічний психолог і його завдання в межах цих експертиз), Дати загальну характеристику психокорекційного напрямку діяльності клінічного психолога.

Охарактеризувати завдання психопрофілактики і психогігієни.

Перерахувати та охарактеризувати професійно-етичні принципи роботи клінічного психолога: принцип професійної компетентності, принцип не нанесення шкоди «Не нашкодь!», принцип неупередженості та принцип конфіденційності. Визначити особливості застосування цих принципів у клініці.

Вказати на те, що існує таке явище як ятрогенії, виникнення яких є наслідком порушень етичних принципів медичними працівниками, в тому числі психологами. Дати визначення ятрогеніям, коротко вказати на їх причини та особливості прояву.

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

1. В чому різниця між патопсихологічною діагностикою та диференційно-психологічною діагностикою?
2. Основні показання для застосування психокорекції у клініці.

Підготувати реферат на тему:

1. Ятрогенії.
2. Принципи ефективної взаємодії «хворий – лікар-психолог».
3. Консультативна і психокорекційна робота з сім'єю і найближчим оточенням хворого.
4. Професійний розвиток та саморозвиток клінічного психолога.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно клінічної психології як сфери діяльності психолога.

Тема № 3. *Salutem et morbus* : визначення межі.

Семінарське заняття: *Salutem et morbus* : визначення межі.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття норми, здоров'я, психічного здоров'я.
2. Поняття і класифікація хвороб.
3. Поняття внутрішньої картини хвороби.
4. Рівні внутрішньої картини хвороби.
5. Класифікації внутрішньої картини хвороби.
6. Поняття вторинної вигоди, дисимуляція, симуляція та агравація психічних розладів.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.
5. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с.
6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
7. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
8. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
9. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Дати визначення поняттю «норма», назвати види норм. Дати визначення поняттю «здоров'я» (згідно Уставу ВООЗ), розкрити його зміст. Дати визначення поняттю «психічного здоров'я». Назвати критерії психічного здоров'я, розкрити їх зміст. Підкреслити, що про психічне здоров'я можна казати лише при наявності всіх критеріїв.

При відповіді на друге питання необхідно дати визначення поняттю «хвороба», назвати основні класифікації хвороб, в тому числі за МКХ-10. Охарактеризувати причини хвороб, насамперед, психічних.

При відповіді на третє питання необхідно вказати, що концепцію внутрішньої картини хвороби запропонував О. Р. Лурія у 1929 році. Назвати, чий ідеї він розвинув, яку роль відводив концепції внутрішньої картини хвороби. Означити патопластичний і потенційно патогенетичний характер ВКХ. Обов'язково відмітити, що ВКХ це те, що буває тільки у хворої людини; що це

психологічне новоутворення у самосвідомості людини, і що ВКХ виникає на якомусь етапі хвороби. Дати визначення поняття «внутрішня картина хвороби».

При відповіді на четверте питання треба назвати рівні ВКХ. Бажано спиратися на структуру внутрішньої картини хвороби, яку запропонувала В.В.Ніколаєва. Охарактеризувати сенситивний рівень ВКХ, когнітивний, емоційний, мотиваційний (поведінковий). Вказати, що Р. Конечний та М. Боухал пропонують виділяти у внутрішній картині хвороби також і вольову сторону. Означити, від яких конкретних факторів залежить зміст внутрішньої картини хвороби. Вказати на важливу роль особистості в цілому у формуванні ВКХ.

При відповіді на п'яте питання треба докладно охарактеризувати наступні варіанти ВКХ: адекватний, загострений варіант (гіпернозогнозію), збіднений варіант ВКХ (гіпонозогнозію) та анозогнозію. Вказати, при яких захворюваннях частіше за все зустрічається анозогнозія. Вказати на наявність інших класифікацій ВКХ, наприклад, типи відношення до хвороби А.Є.Личка.

При відповіді на шосте питання треба дати визначення поняттям вторинної вигоди, дисимуляції, симуляції та агравації психічних розладів. Порівняти ці поняття.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати письмові відповіді:

1. Типи ставлень до хвороби за А.Личко (виконати методику).
2. Назвати якнайбільше причин вторинної вигоди.
3. Виписати основні групи психічних розладів за МКБ-10.

Підготувати реферати:

1. Проблема психічної норми і патології.
- 2.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно визначення меж.

Тема № 4. Внутрішня картина хвороби

Семінарське заняття: Внутрішня картина хвороби.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття «внутрішня картина хвороби».
2. Структура внутрішньої картини хвороби.
3. Класифікації внутрішньої картини хвороби.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.

3.Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

4.Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с

5.Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

6.Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напреєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

7.Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2012, 210 с.

8.Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

9.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на це питання необхідно вказати, що традиційно психологічні дослідження особливостей виникнення і протікання тих чи інших захворювань здійснювалися з позиції уявлень про внутрішню картину хвороби (Лурія О.Р., Личко А. Є., Іванов Н.Я., Ю.Р. Резнікова Т.М., Смирнов В.М., Ніколаєва В.В., Ташликов В. А. та ін..).

Концепцію внутрішньої картини хвороби (ВКХ) запропонував О. Р. Лурія (1929 р.). Він розвинув ідеї А. Гольдшейдера про «аутопластичну картину хвороби», зробивши акцент на залежності формування стійкості до захворювання і характеру перебігу хвороби від активності відношення хворого до свого захворювання, до власного внутрішнього світу і до навколишньої реальності.

ВКХ тісно пов'язана з проблемою критичності мислення..

У ВКХ фіксується все відносини людини до захворювання:

- 1) це те, що буває тільки у хворої людини;
- 2) це психологічне новоутворення у самосвідомості людини (чого в

свідомості до захворювання не було);

3) виникає на якомусь етапі хвороби.

ВКХ - це складне багаторівневе психологічне новоутворення у самосвідомості хворої людини, що включає в себе чотири основних рівня відображення хвороби.

Структура внутрішньої картини хвороби В. В. Ніколаєвою розглядається з точки зору наступних її сторін:

1.сензитивна сторона або рівень ВКХ (рівень відчуттів) – відбиває локалізацію болю та інших неприємних відчуттів, їх інтенсивність і т. п. це найменш психологічний рівень за своїм змістом.

2.емоційна сторона ВКХ пов'язана з різними видами емоційного реагування на окремі симптоми, захворювання в цілому, його наслідки. Тобто, являє собою сукупність емоційних реакцій людини, які обумовлені фактом усвідомлення у себе того чи іншого захворювання.

3.інтелектуальна сторона / рівень ВКХ (раціонально-інформаційний рівень) пов'язана з уявленнями і знаннями хворого про його захворювання, роздумами про його причини та наслідки, можливостями лікування.

4.мотиваційна сторона відбиває виникнення нових мотивів і розбудову колишньої мотиваційної структури у зв'язку із хворобою.

Зміст внутрішньої картини хвороби залежить від впливу ряду факторів:

-характер розладу (гостре або хронічне, наявність чи відсутність болю, косметичних дефектів, збереження або обмеження колишніх можливостей у поведінці та діяльності тощо);

-обставини життя з розладом (поява нових проблем, стигматизація, дискримінація і т. д.);

-особистісні особливості пацієнта;

-соціальний статус до розвитку розладів.

Існує декілька класифікацій внутрішньої картини хвороби. Частіше за все виділяють наступні варіанти ВКХ.

1. Адекватний - характеризується досить повним адекватним відповідністю об'єктивних проявів захворювання і суб'єктивних реакцій на це захворювання. Це оптимальний варіант ВКХ. При такому варіанті хворий вчасно звертається за допомогою, акуратно лікуватися, виконує всі вимоги. Однак, при деяких захворюваннях - з несприятливим літальним результатом - до повної ВКХ прагнути не слід. Тобто, повна ВКХ не завжди є бажаним варіантом.

2. Загострений варіант (гіпернозогнозія) - коли хворий сприймає тяжкість свого стану важче, ніж це є об'єктивно (логічний рівень), емоційні реакції на захворювання більш сильні, більш виражені. Ці хворі становлять додаткові проблеми при лікуванні. Основний метод лікування - психокорекція.

В рамках цієї ВКХ функціонує механізм семантико-перцептивного захисту (універсальний механізм захисту, коли ми бачимо не те, що є насправді біле-чорне.) Такий хворий декларує вкрай важкі оцінки свого стану, але від вас чекає більш легкої оцінки, переконання, підтримки.

3. Збіднена ВКХ (гіпнозогнозія) = являє собою неповне, часткове, фрагментарне відображення проявів хвороби на одному або декількох рівнях ВКХ. Це найчастіший варіант ВКХ.

4. Анозогназія - заперечення наявності у себе захворювання. При такому варіанті ВКХ немає, немає усвідомлення хвороби. Хворий вважає себе здоровим, заперечує будь-який прояв свого захворювання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно внутрішньої картини хвороби.

Тема № 5. Порушення пізнавальних процесів при психічних розладах.

Семінарське заняття 1: Розлади відчуття та сприйняття.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Нейропсихологічний аналіз порушень сприйняття.
2. Патопсихологічний підхід до порушень сприйняття.
3. Порушення відчуттів.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
7. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
8. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2012, 210 с.
9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

10.Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навчально-методичний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Педіатрія». Запоріжжя, 2017. 72 с.

11.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на це питання треба вказати, що нейропсихологічний аналіз порушень сприйняття спирається на основні положення теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій людини О.Р.Лурія. Дати стислу характеристику цих положень. Виділити три функціональні блоки мозку, охарактеризувати первинні, вторинні і теоретичні відділи кори головного мозку. Вказати, які порушення сприйняття спостерігаються при ураженні первинних (проекційних) відділів зорової кори. Дати визначення гомонімній геміанопсії, квадрантній геміанопсії, скотому. Назвати і обґрунтувати порушення сприйняття при ураженні вторинних відділів зорової кори. Дати характеристику агнозіям. Вказати на порушення зорового сприйняття при ураженні лобових відділів.

При відповіді на це питання треба дати характеристику ілюзіям і галюцинаціям. Вказати, що таке патологічні ілюзії, відрізнити їх від фізіологічних, фізичних. Охарактеризувати види ілюзій.

Назвати ознаки галюцинацій, охарактеризувати види галюцинацій за модальністю. Більш детально зупинитися на істинних галюцинаціях та псевдогалюцинаціях. Відзначити відмінності між псевдогалюцинаціями та власною психічною діяльністю. Знати синдром Кандинського – Клерамбо.

Назвати, які є порушення відчуттів. Охарактеризувати та вказати, при яких психічних розладах вони зустрічаються.

Підготувати реферати:

1. Фантазування нормальне та патологічне.
2. Психологія болі.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів пізнавальних психічних процесів.

Семінарське заняття 2: Розлади пам'яті та уваги.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Класифікації розладів пам'яті.
- 2.Види та закономірності порушень пам'яті.
- 3.Порушення уваги та розумової працездатності.

Література.

- 1.Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
- 2.Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
- 3.Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
- 4.Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
- 5.Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
- 6.Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
- 7.Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
- 8.Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2012, 210 с.
- 9.Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
- 10.Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навчально-методичний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Педіатрія». Запоріжжя, 2017. 72 с.
- 11.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:**I. Порядок проведення вступу до заняття.**

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба дати характеристику основним класифікаціям порушень пам'яті. Навести першу нейропсихологічну класифікацію: модально- специфічні та модально - неспецифічні порушення пам'яті. Показати на прикладах. Обґрунтувати, чому саме так порушується пам'ять при локальних поразках головного мозку.

Навести патопсихологічну класифікацію порушень пам'яті, вказати на основні критерії для класифікації, охарактеризувати види порушень пам'яті в межах цієї класифікації. . порушення процесів пам'яті, її функцій, довільної і мимовільної пам'яті, опосередкованої та ні, а також на порушення пам'яті як мнемічної діяльності.

При відповіді на друге питання треба охарактеризувати порушення процесів пам'яті, її функцій, довільної і мимовільної пам'яті, опосередкованої та ні, а також на порушення пам'яті як мнемічної діяльності. Охарактеризувати патологічне посилення пам'яті та ослаблення пам'яті, втрату пам'яті. Відповісти, що таке антероградная амнезія і ретроградная амнезія.

Назвати основні закономірності порушень пам'яті: заповнення пустот – парамнезії, закон Рібо-Джексона. Дати характеристику прогресуючій амнезії, Корсаківському синдрому. Довести, що при Корсаківському синдромі страждає процес відтворення інформації.

При відповіді на третє питання охарактеризувати основні варіанти порушень уваги, а також розумової працездатності. Вказати на суть патологічного виснаження, його форми: гіперстенічну та гіпостенічну. Вміти намалювати криві працездатності для кожної з даних форм. Дати визначення феномену пересичення.

Охарактеризувати основні симптоми порушення уваги: зниження стійкості уваги, зменшення об'єму уваги, порушення перемикання уваги. Знати суть основних синдромів порушеної уваги: неухважність, підвищене відволікання, інертність уваги, апрозексію.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Особливості порушень пам'яті у дітей.
2. Особливості порушень уваги у підлітків.
3. Психологічна корекція порушень пам'яті.
4. Психологічна корекція порушень розумової працездатності.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів пам'яті та уваги.

Семінарське заняття 3: Розлади мислення.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Порушення операційного боку мислення.
- 2.Порушення динамічного боку мислення.
- 3.Порушення мотиваційного компоненту мислення.
- 4.Порушення критичності мислення.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
7. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
8. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2012, 210 с.
9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
10. Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навчально-методичний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Педіатрія». Запоріжжя, 2017. 72 с.
11. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Означити проблему класифікацій порушень мислення. Вказати на класифікацію Зейгарник Б.В., яка розглядає порушення мислення з точки зору порушення його компонентів: операційного, динамічного, мотиваційного .

Назвати два основних варіанти порушень операційного боку мислення. Охарактеризувати зниження рівня узагальнення за схемою: суть порушення, приклади, при яких психічних розладах зустрічається цей симптом.

Охарактеризувати викривлення процесу узагальнення за схемою: суть порушення, приклади, при яких психічних розладах зустрічається цей симптом, які причини його виникнення.

Обов'язково вказати, що зниження рівня узагальнення та викривлення процесу узагальнення є антиподами і ніколи не зустрічаються одночасно.

Охарактеризувати основні порушення динамічного боку мислення: інертність та лабільність. Дати визначення цим симптомам, навести приклади, вказати на вікові закономірності, назвати, при яких психічних розладах зустрічаються ці симптоми.

Обов'язково вказати, що інертність та лабільність мислення є антиподами, ніколи не зустрічаються одночасно, і є приватними випадками інертності та лабільності психіки в цілому.

Назвати основні варіанти порушень мотиваційного компоненту мислення за Б.В.Зейгарник. Охарактеризувати резонерство. Вказати на відмінності резонерства при шизофренії і епілепсії. Дати відповідь на питання: чи зустрічається резонерство у здорових осіб? Довести, що резонерство - це вторинне порушення, а первинним є порушення особистості.

Охарактеризувати різноплановість. Вказати, при яких психічних розладах зустрічається різноплановість. Дати відповідь на питання: чи можна різноплановість побачити в бесіді? Які методи патопсихологічної діагностики мислення доцільно застосовувати?

Розглядаючи проблему критичності мислення, треба дати визначення поняттю критичність, назвати різновиди її порушень (порушення критичності до себе; порушення критичності до своїх суджень і висловлювань; порушення критичності до своїх патологічним переживань), вказати на їх сутність. Обов'язково підкреслити, що критичність не залежить від ступеня тяжкості захворювання. Відношення між критичністю і ступенем тяжкості захворювання дуже складні.

Підготувати письмові відповіді:

1.Виписати у конспект по 2 приклади на кожне з порушень мислення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

На при кінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів мислення.

Семінарське заняття 4: Розлади інтелекту.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Клінічні варіанти порушень мислення.
- 2.Розлади інтелекту.

Література.

- 1.Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
- 2.Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
- 3.Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с

5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.

7. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

8. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2012, 210 с.

9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

10. Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навчально-методичний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Педіатрія». Запоріжжя, 2017. 72 с.

11. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Розглядаючи клінічні варіанти порушень мислення, треба назвати марення. Дати визначення цьому явищу, охарактеризувати його різновиди за фабулами. Також вказати на поділ марення на систематизоване і несистематизоване (уривчасте), визначити ознаки кожного. Співнести з гостротою виникнення марення. Означити питання хворому, які дозволяють діагностувати марення.

Також треба охарактеризувати порушення мислення, які не увійшли до класифікації Б.Зейгарник: розірваність, зісковзування, Безладність (інкогерентність), паралогічність, символізм.

При відповіді на це питання треба вказати, що порушення інтелекту, насамперед, проявляється недоумкуватістю. Вона може бути вродженою або рано придбаною (до 3 років) – тоді мова йде про олігофренію, а може бути придбаною у більш старшому віці - тоді мова йде про деменцію.

Охарактеризувати порушення інтелекту залежно від ступеня вираженості.

Знати методи патопсихологічної діагностики порушень інтелекту та градації IQ.

Теми рефератів та додаткові питання:*Підготувати письмові відповіді:*

1. Виписати у конспект по 2 приклади на кожне з порушень мислення.
2. Поняття про деменцію.

Підготувати реферати:

1. Порушення мислення при шизофренії.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів інтелекту.

Тема № 6 Порушення мотиваційної сфери особистості.**Семінарське заняття:** Порушення мотиваційної сфери особистості.**Навчальна мета заняття:** закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.**Навчальні питання:**

1. Загальна характеристика порушень мотиваційної сфери особистості.
2. Порушення ієрархії потребово-мотиваційної сфери.
3. Формування нової патологічної потреби. Розлади звичок та потягів.
4. Порушення функцій сенсоутворення та спонукання мотивів.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Ільїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.
4. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
5. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
6. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
7. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
8. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
9. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2012, 210 с.

10. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

11. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба вказати, що потребова-мотиваційна сфера є ядром особистості. Тому при будь-якому психічному розладі формуються різні за структурою і ступенем тяжкості порушення мотиваційної сфери. Вказати, які основні варіанти порушення потребова-мотиваційної сфери виділяє Б.Ф.Зейгарник.

Порушення ієрархії мотивів доцільно розглянути на прикладі хворих з нервовою анорексією, яка зустрічається при істерії. Означити особливості особистості, поведінки, сімейних та шкільних відносин дівчат, які передували розладу харчової поведінки.

Охарактеризувати динаміку формування нервової анорексії від нормальної потреби корекції зовнішності до патологічної потреби, яка почала конкурувати з вітальними потребами людини. Доцільно зазначити й особливості поведінки батьків цих дівчат, особливості формування у дівчат заміщеної поведінки. Треба вказати також на те, що схуднення не призводить до мети налагодження гарних відносин з однолітками і задоволення потреби бути у центрі уваги. Антивітальні дії перетворюються у мотив (зсув мотиву на мету дії), який стає домінуючим, сенсоутворювальним в ієрархії мотивів дівчат.

Формування нової патологічної потреби доцільно розглянути на моделі хворих на алкоголізм. При відповіді на це питання треба відстежити процес формування нової патологічної потреби, вказати на «зсув мотиву на мету» як психологічний механізм появи новою потреби.

Треба звернути увагу на те, що з часом у хворих змінюється структура потреби: вона стає менш опосередкованою, коли спонукання призводить прямо і безпосередньо до дій, тобто витрачується опосередкованість. Зробити висновок, що потреба в алкоголі стає патологічною. Доцільно вказати і на порушення опредмечування цієї потреби, коли предметом її задоволення можуть стати різні сурогати, що містять алкоголь. Одночасно з формуванням патологічної потреби в алкоголі відбувається і порушення ієрархії мотиваційної сфери хворих на алкоголізм. Навести приклади.

При відповіді на це питання також треба вказати на розлади звичок та потягів, які представлені у МКХ-10, у розділі F63: патологічний потяг до азартних ігор, до підпалів, трихотиломанію, клептоманію.

Клініко-психологічний аналіз порушень функцій сенсоутворення та спонукання мотивів доцільно розпочати з експерименту М.М. Коченова. Розкрити суть цього експерименту, показати особливості його виконання здоровими людьми і хворими на шизофренію, зробити висновок щодо порушень функцій сенсоутворення цих хворих. Розкрити суть феномену парадоксальної стабілізації якогось кола смислових утворень у хворих на шизофренію, який проявляється у повсякденному житті.

При характеристиці збідніння спонукальної функції мотивів треба вказати на суть цього процесу, пояснити на прикладах, назвати різновиди цього порушення за стійкістю процесу часі.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Клініко-психологічна характеристика булімії.
2. Розлади сексуальних потягів.
3. Клініко-психологічний аналіз залежностей.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно порушення мотиваційної сфери особистості.

Тема № 7. Розлади свідомості та самосвідомості.

Семінарське заняття №1: Розлади свідомості.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття свідомості та критерії діагностики її розладів у клінічній психології.
2. Розлади свідомості по типу виключення.
3. Розлади свідомості по типу потьмарення.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с.
5. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
6. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напреєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

7.Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2012, 210 с.

8.Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

9.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на це питання треба означити та охарактеризувати два головних концептуальних підходи до розуміння проблеми порушеної свідомості. Дати робоче визначення поняття «свідомості», яке прийнято у клінічній психології, показати, що не при кожному психічному розладі матимуть місце порушення свідомості, що при душевних захворюваннях свідомість може порушуватися незалежно від інших форм психічної діяльності. Сформулював чотири критерії порушення свідомості за К.Ясперсом. Дати класифікацію порушень свідомості: по типу виключення і по типу потьмарення.

Характеризуючи порушення свідомості по типу виключення, треба вказати на оглушення як основну форму даного виду порушень. Назвати ознаки оглушення, його варіанти: обнубіляцію, сопор, кому. Охарактеризувати кожен з них. Вказати, при яких розладах зустрічається порушення свідомості по типу виключення, які може бути наслідки.

При відповіді на третє питання треба назвати, які конкретні варіанти порушень свідомості належать до групи порушень по типу потьмарення. Дати характеристику делірію, особливостям його прояву, назвати основні ознаки, тривалість та психічні розлади, при яких зустрічається делірій. Охарактеризувати онейроїд за схемою: ознаки, особливості прояву, тривалість. Відповісти на питання: чим галюцинації при онейроїді відрізняються від галюцинацій при делірії? Охарактеризувати агенцію. Дати визначення сутінкам, назвати їх клініко-психологічні ознаки, охарактеризувати цей стан та його варіанти (класичні сутінки, амбулаторний автоматизм, лунатизм).

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняти галюцинації при делірії та галюцинації при онейроїді.
2. Вирішення завдань з психологічної діагностики порушень свідомості.

Підготувати реферати:

1. Тюремні психози.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

На при кінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів свідомості.

Семінарське заняття №2: Розлади свідомості.

Навчальна мета заняття: закріплення і поглиблення знань за темою.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття свідомості та критерії діагностики її розладів у клінічній психології.
2. Розлади свідомості по типу виключення.
3. Розлади свідомості по типу потьмарення.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с.
5. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
6. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
7. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2012, 210 с.
8. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.
9. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на це питання треба вказати, при яких психічних розладах найчастіше зустрічаються порушення самосвідомості, порівняти їх з порушеннями свідомості.

Охарактеризувати основні варіанти порушень самосвідомості: порушення самосвідомості вітальності, ідентичності, цілісності, активності, меж самосвідомості. Більш детально охарактеризувати порушення самосвідомості за типом деперсоналізації. Вказати, що синдром деперсоналізації часто поєднується з явищем дереалізації, означити його прояви.

Обов'язково вказати та те, що у хворих з порушеннями самосвідомості, як правило, виникає нова провідна діяльність - діяльність самосприйняття. Обґрунтувати відповідь.

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати реферати:

- 1.Тюремні психози.
- 2.Дисморфобічний синдром.
- 3.Вікові особливості порушень самосвідомості.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів самосвідомості.

Тема № 8. Клінічна психологія дитячого віку.

Семінарське заняття: Клінічна психологія дитячого віку.

Навчальна мета заняття: забезпечити системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за темою.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Поняття та чинники дізонтogeneзу.
- 2.Закономірності та класифікації дізонтogeneзу.
- 3.Загальний психічний недорозвиток як варіант дізонтogeneзу.
- 4.Затриманий психічний розвиток як варіант дізонтogeneзу.
- 5.Викривлений психічний розвиток.
- 6.Ушкоджений психічний розвиток.
- 7.Дефіцитарний психічний розвиток

Література.

- 1.Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
- 2.Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
- 3.Ільїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.

4.Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

5.Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.

6.Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 228 с

7.Кричківська Т.Д. Психологія аномального розвитку : навч. посіб. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Київ : КНТ, 2016. 163с .

8.Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. С. Піскун. К.: Главник, 2018. 158 с

9.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба дати визначення поняттю «дізонтогенез», вказати на його походження та сучасне трактування. Вказати, як на сьогодні кваліфікують дітей з порушеним психофізіологічним розвитком. Назвати основні чинники нормального розвитку, а також біологічні і соціальні чинники порушеного психічного розвитку. Охарактеризувати ці чинники.

Також треба вказати, що розвиток дитини з особливими потребами, підкоряючись в цілому загальним закономірностям психічного розвитку дітей, має цілий ряд власних закономірностей. Назвати та охарактеризувати ці закономірності.

Представити класифікацію дізонтогенезу В.В.Лебединського, яка виділяє окремі варіанти аномалій, виходячи з основної якості порушення розвитку. Також треба зазначити, що в рамках даної класифікації виділяється група аномалій, викликаних відставанням розвитку, диспропорціональністю розвитку, поломкою розвитку. Назвати види дізонтогенезу, які входять в ці групи.

Перш ніж характеризувати дізонтогенез по типу загального стійкого недорозвинення, треба вказати, що він займає друге місце по частоті діагностування і що типовим варіантом цього виду порушень розвитку є олігофренія.

Дати визначення поняттю «олігофренія», вказати на причини олігофренії, охарактеризувати її види за ступенем вираженості розумового дефекту. Дати клініко-психологічну характеристику ідіотії, імбецильності та дебільності.

Вказати, що олігофренія - це стаціонарний стан, і немає можливості сподіватися на позитивну динаміку. Але, якщо не приєднуються додаткові шкідливості, то не відбувається і обважнення стану. Вказати на необхідність навчання таких дітей за спеціальними програмами, а також на необхідність прищеплення професійних навичок для подальшої соціально-психологічної адаптації таких дітей.

При відповіді на це питання треба вказати, що затриманий психічний розвиток зустрічаються частіше, ніж загальне психічне недорозвинення і займає перше місце за поширеністю серед усіх видів дізонтогенезу. На відміну від недорозвинення ЗПР є оборотним процесом.

Дати клініко-психологічну характеристику затримкам психічного розвитку, назвати види інфантилізму, представити класифікацію ЗПР по етіології. Охарактеризувати затримки: конституційного походження, соматогенного походження, психогенного походження, а також ЗПР церебрально-органічного генезу.

Порівняти затримки психічного розвитку з олігофренією, як з точки зору причин, так і з точки зору змісту та динаміки цих розладів.

При відповіді на це питання треба вказати, що типовим прикладом пошкодженого психічного розвитку є деменція дитячого віку (ДДВ). Що це особливий вид дізонтогенезу, який на відміну від п'яти інших передбачає, що у дитини був етап нормативного розвитку. Цей етап не тривалий і не перевищує 2-3 років.

Назвати причини деменції дитячого віку. Охарактеризувати дві форми ДДВ: резидуальну (залишкову) і прогресуючу.

Вказати на облігатну ознаку деменції дитячого віку, а також на різні особистісні розлади, які можуть бути при цьому. Назвати і охарактеризувати ці розлади. Відмітити, що адекватне лікування і реабілітація дозволяють сподіватися на стабілізацію процесу.

При відповіді на це питання треба вказати, що типовим прикладом викривленого (спотвореного) психічного розвитку є синдром раннього дитячого аутизму. Зазначити, що він характеризується найбільшою складністю і дисгармонійністю порушень, бо включає в себе і ознаки нормативного розвитку, і прискореного розвитку, і недорозвинення, і уповільненого і пошкодженого розвитку. Зустрічається рідко, переважно у хлопчиків. Торкнутися причин дитячого аутизму.

Представити тріаду симптомів раннього дитячого аутизму за Л. Каннером. Дати клініко-психологічну характеристику кожному з симптомів.

Закінчити відповідь треба, вказавши на точку зору Лебединського В.В., який вважає, що аутизм - це вторинне утворення компенсаторного або гіперкомпенсаторного характеру, що відображає патологічні адаптаційні механізми. Первинними ж є енергетична неспроможність, порушення інстинктивно-емоційної сфери, низькі сенсорні пороги з вираженим негативним фоном настрою. Це є фундаментом для виникнення аутистичних установок.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Порушення розвитку дітей при ДЦП.
2. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями зору.
3. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху.
4. Особливості психологічної допомоги при ранньому дитячому аутизмі.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно клінічної психології дитячого віку.

Тема № 9. Шизофренія.

Семінарське заняття: Шизофренія.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття, причини і систематика шизофренії.
2. Клініко-психологічний аналіз симптомів шизофренії.
3. Патопсихологічна структура та діагностика шизофренічного синдрому.

Література.

1. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
2. Ільїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.
5. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
6. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
7. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2012, 210 с.
8. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Розпочати відповідь доцільно з того, що клінічні прояви шизофренії характеризуються різними за вираженістю психічних порушень клінічними симптомами і синдромами. Серед них виділити та охарактеризувати наступні: негативні симптоми, або мінус-симптоми, які характеризуються порушеннями мислення і емоційно-вольової сфери, та продуктивні симптоми (плюс-симптоми).

Більш докладно треба означити продуктивні симптоми: маячню, галюцинації, дезорганізаційні симптоми. Вказати, які конкретно різновиди маячні характерні для шизофренії. Охарактеризувати дезорганізаційні симптоми. Як ці продуктивні та інші симптоми (порушення свідомості, самосвідомості) з'являються при шизофренії з безперервним перебігом.

Охарактеризувати негативні симптоми при шизофренії.

При відповіді на це питання треба охарактеризувати патопсихологічну структуру шизофренії. Окреслити особистісно-мотиваційні розлади при шизофренії, порушення мислення, емоційної сфери особистості, а також назвати нажиті патохарактерологічні реакції, розлади самооцінки та самосвідомості при шизофренії.

Вказати, що шизофренія є неоднорідною при різних її видах. Вона специфічна і по окремих її складових, і по загальному малюнку. Означити ядро шизофренічного синдрому, яким є порушення селективності інформації (психічних процесів).

Назвати основні методи патопсихологічної діагностики шизофренії за структурними компонентами цього синдрому.

Теми рефератів та додаткові питання:

Письмова відповідь:

1. Викривлення процесу узагальнення при шизофренії - навести приклади.
2. Різноплановість мислення хворих на шизофренію - навести приклади.
3. Резоньорство хворих на шизофренію - навести приклади,
4. Провести на собі методику піктограм.

Підготувати реферати:

1. Особливості шизофренії у дітей.
2. Особливості шизофренії у підлітків.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно зробленої роботи.

Тема № 10. Порушення психіки при органічних уразках головного мозку.

Семінарське заняття: Порушення психіки при органічних уразках головного мозку.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Сутність порушень психіки при органічних уразках головного мозку.
2. Клініко-психологічна характеристика порушень психіки при органічних уразках головного мозку.
3. Ядро та методи психологічної діагностики психіки при органічних уразках головного мозку.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
3. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
7. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
8. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2012, 210 с.
9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
10. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба охарактеризувати органічні уразки психіки з точки зору її складових. Вказати на конкретні порушення пізнавальної сфери: зниження інтелекту внаслідок органічних поразок мозку, розпад запасу знань, порушення короткочасової та довготривалої пам'яті, уваги та розумової працездатності. Охарактеризувати порушення мислення (операційної сторони та особистісного компоненту). Далі треба відмітити зміни в емоційній сфері особистості внаслідок органічних поразок (емоційна лабільність, експлозивність, сенситивність тощо). В якості третьої складової синдрому вказати на порушення критичних здібностей та самоконтролю.

Також необхідно відмітити, що і в межах цього синдрому Блейхер В.М. та Крук І.В. запропонували виділити екзогенно-органічний та ендогенно-органічний реєстр-синдрому. Назвати клінічні форми, які відповідають кожному з цих реєстр синдромів.

При відповіді на друге питання треба вказати, що органічні ураження головного мозку є однією з найбільш поширених психічних аномалій, які зустрічаються у осіб із захворюваннями головного мозку а) судинної, б) атрофічної, в) пухлинної етіології, а також у осіб із г) залишковими явищами черепно-мозкових травм.

Дати клініко-психологічну характеристику органічних уражень головного мозку на прикладі:

- а) церебрального атеросклерозу;
- б) старечої (сенільної) недоумкуватості;
- в) віддалених наслідків ЧМТ;
- г) епілепсії.

Вказати на частоту та причини цих розладів, особливості їх прояву за сферами психіки, динаміку симптомів при прогресуючих формах органічних уражень головного мозку, а також на особливості особистості хворих на ці розлади.

Відповідь на третє питання треба розпочати з визначення ядра органічного патопсихологічного синдрому, яке, насамперед, відбиває зниження інтелектуальних процесів і розумової працездатності. Відповідно до цього патопсихологічна діагностика даного синдрому повинна бути спрямована на виявлення порушень пам'яті, уваги, розумової працездатності. Для цього доцільно використовувати наступні методики: коректурна проба, таблиці Шульте, 10 слів, тест зорової ретенції Бентона та інші.

Охарактеризувати ці методики як з точки зору процедури проведення, так і з точки зору аналізу отриманих результатів. Особливу увагу приділити методиці Бентона, де треба проаналізувати помилки здорової людини та органічні помилки. По кожній методиці пропонується рішення задач щодо патопсихологічної інтерпретації отриманих результатів.

Підготувати реферати:

1.Клініко-психологічний аналіз наркоманії.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно порушень психіки при органічних уразках головного мозку.

Тема № 11. Розумова відсталість.

Семинарське заняття: Розумова відсталість.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

- 1.Клініко-психологічний аналіз олігофренії.
- 2.Зміст олігофренічного патопсихологічного синдрому.
- 3.Патопсихологічна діагностика олігофренії.

Література.

- 1.Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
- 2.Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
- 3.Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
- 4.Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
- 5.Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
- 6.Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
- 7.Кричківська Т.Д. Психологія аномального розвитку : навч. посіб. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Київ : КНТ, 2016. 163с .
- 8.Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. С. Піскун. К.: Главник, 2018. 158 с
- 9.Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба вказати, що олігофренія є типовим варіантом загального психічного недорозвитку. Дати визначення олігофренії, вказати на основні причини, які є суто біологічними. Аналіз причин доцільно проводити залежно від часу поразки головного мозку, починаючи з поразки генетичного матеріалу і закінчуючи інфекціями, інтоксикаціями, травмами, пухлинними утвореннями раннього постнатального періоду (до 2-3 років). Відповідно до причин вказати на ендогенну та екзогенну форму олігофренії.

Важливо відмітити, що у визначення розумової відсталості входить не тільки субнормальне інтелектуальне функціонування індивіда, але також і субнормальний рівень його адаптивного функціонування. Адаптивне функціонування показує те, наскільки ефективно індивід справляється з вимогами повсякденного життя, і наскільки він здатний жити незалежно і дотримуватися загальноприйнятих суспільних стандартів.

Далі треба охарактеризувати 2 основних «закони» олігофренії, які сформулювала Г.Є. Сухарєва:

- а) тотальність нервово-психічного недорозвитку;
- б) його ієрархічність.

Найбільше уваги треба приділити характеристиці олігофренії з точки зору ступеня вираженості дефекту і вказати на: дебільність - найлегшу форму олігофренії (розумового дефекту); імбецильність - помірну; ідіотію - найважчу. Співвіднести цю класифікацію з МКХ-10, де виділяється легка, помірна, тяжка і глибока ступінь розумового дефекту. Співвіднести з IQ та віком, якому відповідає дефект. Розглянути кожну форму олігофренії більш докладно, дати їх клініко-патопсихологічний аналіз.

При відповіді на друге питання треба охарактеризувати олігофренічний патопсихологічний синдром з точки зору його складових. Вказати на основні порушення, насамперед, пізнавальної сфери особистості: нездатність або недостатню здатність до навчання і формування понять; дефіцит інтелекту (IQ <70); дефіцит загальних знань і відомостей; примітивність, конкретність мислення, нездатність до абстрагування. Окремо треба відмітити порушення довільності в організації всіх психічних процесів і поведінки при олігофренії, а також підвищену сугестивність; несформованість самосвідомості; порушення критичних здібностей хворих на олігофренію. При характеристиці олігофренічного патопсихологічного синдрому треба дати визначення кожному з симптомів (понять), що застосовується при описі синдрому.

Також необхідно відмітити, що в будь яких класифікаціях патопсихологічних синдромів (Гульдман В.В., Кудряцев В. С., Блейхер В.М., Крук І.В) назва олігофренічного синдрому не змінюється.

Відповідь на третє питання треба розпочати з визначення ядра олігофренічного патопсихологічного синдрому, яке, насамперед, відбиває дефіцит інтелекту дитини, її загальний психічний недорозвиток.

Важливо вказати, що для патопсихологічної діагностики олігофренії в клінічній психології застосовується метод Векслера. Ніякі інші психодіагностичні методи дослідження інтелекту і мислення (Равена, Кеттела, Амтхауера) не застосовуються для постановки діагнозу «олігофренія».

Охарактеризувати методику Векслера. Вказати, що розумовий дефект оцінюється по загальному інтелектуальному показнику (IQ), а також по структурі інтелекту. Треба відмітити, що при олігофренії мають місце зниження за всіма субтестами методики.

Важливо відмітити необхідність диференціальної діагностики між олігофренією та педагогічною занедбаністю. При останній реєструється перевага невербального інтелекту над вербальним.

Також треба вказати про необхідність діагностики рівня соціального функціонування хворого. Для цього у більшості країн європейської та американської культури рекомендується використовувати Шкалу Соціальної Зрілості Вайнленда, якщо вона визнається там в якості адекватної (для використання в інших культуральних умовах слід створювати модифіковані версії або еквівалентні шкали).

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитися із стимульним матеріалом та процедурою обробки даних за методикою Векслера.

Підготувати реферати:

1. Соціальна зрілість особистості.
2. Проблема олігофренії в кримінальній патопсихології.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розумової відсталості.

Тема № 12. Розлади особистості.

Семінарське заняття: Розлади особистості.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Клініко-психологічний аналіз розладів особистості.
2. Класифікації розладів особистості.
3. Зміст та патопсихологічна діагностика особистісно-аномального синдрому.

Література.

1. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
2. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
3. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .
6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
7. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
8. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.
9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с
10. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба дати визначення поняттю «розлад особистості», сказати коли і у зв'язку з чим воно з явилось у психіатрії. Вказати, що розлад особистості - це, перш за все, дисгармонічність характеру, тобто надмірна виразність одних психічних властивостей і недорозвинення інших. Навести приклади.

Визначити критерії розладів особистості (за П.Б. Ганнушкіним, О.В. Кербіковим). Охарактеризувати критерії розладів особистості в МКХ-10.

Відповідаючи на друге питання треба вказати, що існує декілька класифікацій розладів особистості. Зокрема, за походженням, за тяжкістю, за провідним особистісним радикалом. Охарактеризувати ці класифікації.

Більш детально зупинитися на клініко-психологічному аналізі розладів особистості, які вказано в МКХ-10, розділ F60. Це такі специфічні розлади

особистості: параноїдний розлад особистості, шизоїдний, дисоціальний, емоційно нестійкий розлад особистості, істеричний, ананкастний, тривожний, залежний розлад особистості.

При відповіді на третє питання треба вказати, що порушення особистості (характеру) у дорослих, зрілих людей зустрічаються при багатьох нервово-психічних розладах (епілепсія, олігофренія та ін.). Проте можна виділити і самостійні розлади особистості, які входять до особистісно-аномального патопсихологічного синдрому.

Охарактеризувати особистісно-аномальний патопсихологічний синдром з точки зору його складових. Вказати, що як і при шизофренії цей синдром наповнюється конкретним змістом залежно від типу розладу особистості. Визначити ядро особистісно-аномального патопсихологічного синдрому, назвати психологічні методи його діагностики.

Теми рефератів та додаткові питання:

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитися з методикою ММРІ.

Підготувати реферати:

1. Соціально-психологічна дезадаптація особистості.
2. Історія поглядів та класифікації порушень особистості.
3. Клініко-психологічна характеристика порушень емоційно-вольової сфери особистості.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розладів особистості.

Тема № 13. Психогенні розлади.

Семінарське заняття: Психогенні розлади

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Суть синдрому психогенної дезорганізації.
2. Психогенно-психотичний реєстр-синдром.
3. Психогенно-невротичний реєстр-синдром.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с

5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.

7. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.

8. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

9. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

10. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба сказати, які порушення включає в себе цей синдром, яке ядро цього синдрому та його особливості.

Визначити, що таке психогенії, назвати критерії психогенних захворювань за К.Ясперсом, а також вказати на труднощі, які зустрічаються при використанні цих критеріїв. При цьому необхідно порівняти психогенні і ендогенні розлади, назвати відмінності між ними.

Представити класифікації психогеній у психіатрії та патопсихології.

Назвати загальні симптоми психогенно-психотичного симптомокомплексу та психогенно-невротичного реєстр-синдрому.

При відповіді на друге питання треба вказати, що до психогенно-психотичного реєстр-синдрому належать реактивні психози. Представити класифікацію реактивних психозів (за тривалістю), вказати на їх розповсюдженість.

Охарактеризувати афективно-шокові реакції, зокрема, у вигляді реактивного ступору або реактивного збудження.

Надати характеристику істеричних психозів, зокрема, пуерилізму, псевдомемнції, істеричного сутінкового розладу, синдрому Ганзера. Довести, що всі ці реакції є психотичними і психогенними.

Охарактеризувати реактивну депресію, виділити її ознаки. Порівняти з ендogenous депресією.

Надати клініко-патопсихологічний аналіз реактивного параноїку.

При відповіді на третє питання треба вказати, які клінічні розлади відповідають психогенно-невротичному реєстр-синдрому.

Розкрити сутність неврозів, виділити їх ознаки. Навести класифікацію неврозів згідно з основними типами невротичних конфліктів (неврастенія, істеричний невроз, невроз нав'язливості), охарактеризувати їх.

Визначити, як представлена ця група розладів в МКХ-10. Охарактеризувати фобії, напади паніки, нав'язливості, туги, пригніченості. Надати клінічний аналіз руховим розладам, сенсорним порушенням, соматовегетативним дисфункціям при істеричних станах.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Типи невротичних конфліктів.
2. Реактивні стани та форми їх проявів.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психогенних розладів особистості.

Тема № 14. Афективні розлади.

Семінарське заняття: Афективні розлади.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання),

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття та класифікація афективних розладів.
2. Патопсихологічна структура афективного синдрому.
3. Біполярний афективний розлад.
4. Патопсихологічна діагностика афективних розладів.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Льїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с
5. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

6. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.

7. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

8. Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2012, 210 с.

9. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

10. Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба вказати, що до афективних розладів відносять такі порушення, при яких провідна психічна патологія міститься у зміні афекту або настрою, найчастіше у бік його пригнічення чи підвищення. Відмітити, що ця зміна переважно супроводжується зміною загального рівня активності, а більшість інших симптомів має вторинний характер.

Сказати про розповсюдженість афективних розладів. Представити класифікацію згідно з МКХ-10.

При відповіді на друге питання треба вказати, що основними клініко-патопсихологічними симптомокомплексами афективних розладів є депресивний і маніакальний синдроми.

Назвати основні критерії маніакального епізоду (за МКХ-10). Назвати головні критерії депресивного епізоду (за МКХ-10). Виділити головні критерії змішаного афективного епізоду.

Дати визначення «біполярному афективному розладу», вказати на його етіологію, патогенез, основні прояви.

Охарактеризувати маніакальний синдром за ступенем вираженості та тривалості маніакальних станів (епізодів). Окреслити основні симптоми.

Надати клініко-патологічний аналіз депресивних станів: легкого депресивного епізоду, помірного депресивного епізоду та важкого депресивного епізоду.

Вказати на доцільність використання психометричних методик у патопсихологічній діагностиці афективних розладів.

Підкреслити, що серед великої кількості психометричних методів діагностики афективних розладів провідні місця посідають: а) методика оцінки депресії Гамільтона, б) методика оцінки депресії Бека, в) шкала діагностики манії Янга. Охарактеризувати методику оцінки депресії Гамільтона. Представити патопсихологічний аналіз методики Бека. Визначити діагностичні можливості шкали діагностики манії Янга.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Клініко-патопсихологічна характеристика депресій

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно афективних розладів особистості.

Тема № 15. Клінічна психологія залежної поведінки.

Семінарське заняття: Клінічна психологія залежної поведінки.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Поняття та види залежної поведінки. Види залежностей.
2. Основні чинники залежної поведінки.
3. Клініко-психологічний аналіз алкоголізму.
4. Клініко-психологічний аналіз наркоманій.
5. Ігрова залежність.

Література.

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
4. Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.
5. Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 228 с
6. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання необхідно вказати, що залежність - нав'язлива потреба у здійсненні певних дій, попри несприятливі наслідки медичного, психологічного чи соціального характеру. Мова йде про такі дії, у яких людина знаходить тимчасове полегшення, до яких вона прагне і від яких не може відмовитися.

Частіше за все розрізняють:

1. фізіологічну (хімічну) залежність, що викликана прийомом хімічних речовин – наркотиків, алкоголю, нікотину та ін., та
2. поведінкову, предметом якої є азартні ігри, інтернет, секс, робота, шопінг, їжа, стосунки, ризик тощо.

Адиктивна особистість шукає свій універсальний і дуже односторонній спосіб виживання - відхід від проблем. Природні адаптаційні можливості адикта порушені на психофізіологічному рівні.

Першою ознакою цих порушень є відчуття психологічного дискомфорту. Психологічний комфорт може бути порушений з різних причин, як внутрішніх, так і зовнішніх. Привабливість адикції в тому, що вона являє собою шлях найменшого опору.

Передумови залежної, адиктивної поведінки як предмет дослідження сучасної науки вивчається в рамках системного підходу - з точки зору біо- психо-соціо-духовної моделі залежності.

До біологічних факторів відносять:

1. Спадковість. Існує спадкова схильність до вживання наркотичних засобів: у батьків, які вживають наркотики, дитина народжується потенційним наркоманом, з низькою толерантністю до наркотичного засобу і високою чутливістю.

2. Стать. Однакова доза наркотику, прийнята чоловіком і жінкою, буде сильніше впливати на жінку.

3. Вага. Чим більша вага тіла, тим більше в ньому крові й інших біологічних рідин, які розбавляють спожитий наркотик.

4. Вік. Сила впливу наркотику залежить від віку. Це найбільш відчутно в тому випадку, коли людина, котра вживає наркотик, дуже молода або дуже стара.

5. Толерантність. Важливою індивідуальною фізіологічною особливістю особистості є толерантність до наркотичного засобу. Толерантність – це стійкість до впливу хімічного засобу, що пов'язана з чутливістю до цього засобу і спадково обумовлена.

6. Стан здоров'я індивіда:

- патологія вагітності (тобто виражені токсикози і перенесені матір'ю під час вагітності інфекційні чи важкі хронічні захворювання);
- ускладнені пологи (затяжні, з родовою травмою чи з гіпоксією немовляти);

- захворювання, що важко протікали, чи хронічні захворювання дитячого віку (не виключаючи простудних, запалення легень, частих ангін);
- струси головного мозку, особливо багаторазові;
- психічні захворювання.

До психологічних факторів відносять: психологічні особливості особистості (тип темпераменту, характер (акцентуації характеру), ситуаційно-особистісні реакції, особливості нормосвідомості, нормовідношення, самооцінки і самокритики, рівень інтелекту, освіченість та ін.), а також знання, ставлення до наркотиків, чекання і думки з їх приводу.

До соціальних факторів відносять:

1. Сім'я. У сім'ї закладається початок формування нормо-свідомості дитини. Особливості взаємин у сім'ї позначаються на формуванні особистості дитини.

2. Навчально-професійні колективи. Школа, ВНЗ, виробництво впливають на формування особистості, формуючи певні групові норми і цінності. Досить часто підлітки чи юнаки починають пробувати психоактивні засоби в навчальних закладах. Відзначено закономірність: чим престижнішими є школа чи ВНЗ, тим дорожчі наркотики вживаються молоддю.

3. Суспільство в цілому. Нестабільна економічна ситуація, що характеризується зниженням життєвого рівня більшої частини населення, зменшенням ділової активності, істотний рівень безробіття в ряді регіонів, відсутність розуміння й усвідомлення людьми умов для швидкого поліпшення ситуації призводить до стану так званої «соціальної депресії», відсутності почуття особистої перспективи і значущості.

Основною ознакою I стадії алкоголізму є індивідуальна психічна залежність. На відміну від групової психічної залежності, властивої адиктивній поведінці ще в початковому періоді, індивідуальна залежність характеризується певними особливостями.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

На при кінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології залежної поведінки.

Інші ознаки I стадії є додатковими, зокрема, такі. Вгасання захисних рефлексів на передозування виявляється у зникненні блювотного рефлексу на надмірну дозу алкоголю (можна напиться до несвідомого стану, але блювоти не буде). Однак іноді захисні рефлекси можуть бути відсутні з народження.

Підвищення толерантності, тобто стійкості до токсичної речовини, здатності переносити її дії, виявляється в тому, що колишні дози не викликають звичайного ефекту, який досягається тільки зі збільшенням доз.

Соціальна дезадаптація також іноді наводиться як одна з ознак, що нерідко супроводжує залежність.

Основною ознакою II стадії алкоголізму вважається розвиток фізичної залежності й пов'язаного з нею вираженого абстинентного синдрому під час перерви в регулярному зловживанні алкоголем.

Фізичною залежністю називають стан, коли речовина, якою зловживали, стає постійно необхідною для підтримки нормального функціонування організму. Перерва у вживанні викликає виражену абстиненцію – хворобливий стан, для якого характерні психічні, неврологічні й соматичні розлади.

Виражений абстинентний синдром включає не тільки психічні, але й неврологічні і соматичні порушення. Його картина часто складається із симптомів, що є мовби антиподами тих, що з'являються під час токсичного сп'яніння.

Компульсивний потяг вирізняється неможливістю його приборкати. Такий потяг звичайно пов'язують із фізичною залежністю. Анозогнозія – небажання й нездатність визнати наявність хвороби, зокрема розвинену важку залежність.

Інші симптоми II стадії хвороби можна розглядати як додаткові. До них відносять такі.

Зміна картини сп'яніння – замість ейфоричних з'являються дисфоричні й амнестичні форми.

Триваючий ріст толерантності також є ознакою, властивою алкоголізму на II стадії хвороби.

Наростаюча соціальна дезадаптація, як правило, почавшись раніше, супроводжує II стадію хвороби. У людини починаються професійні та сімейні проблеми.

До фізіологічних механізмів уживання психоактивних речовин відносять механізм взаємодії наркотичного засобу з органом – мішенню.

Як відомо, анатомічним субстратом вищої нервової діяльності є головний мозок. Усі психоактивні засоби досягають свого ефекту, різними способами впливаючи на тканини нервової системи. Більшість цих впливів відбувається на рівні мозку.

З досягненням індивідом певного віку свідомий характер його вчинків і дій робить його відповідальним за те, що він здійснює. У залежності від віку можна говорити про те:

- з якою часткою відповідальності індивід почав уживати психоактивні засоби;
- яка частка зовнішніх факторів вплинули на те, що індивід почав уживати психоактивні засоби.

З перебігом захворювання формуються численні ускладнення. Серед них виділяють окремі групи за природою і виразністю наслідків:

1. Висока смертність хворих наркоманією, обумовлена отруєнням наркотичними препаратами, нещасними випадками в стані наркотичного сп'яніння, тенденціями до самогубства серед даного контингенту.

2. Виражені медичні наслідки вживання наркотичних препаратів: соматичні і неврологічні ускладнення, груба деградація особистості, раннє постаріння і скорочення середньої тривалості життя.

3. Висока соціальна «зараженість» наркоманій і токсикоманій, що можуть поширюватися досить швидко, особливо серед молоді.

4. Виражена криміногенна (яка призводить до вчинення злочину) поведінка хворих наркоманією, що пов'язана в першу чергу зі змінами особистості і морально-етичною деградацією.

Ігроманія – це хвороблива залежність від азартних ігор (ігри в казино, ігрові автомати, комп'ютерні ігри тощо). Основною рисою цього захворювання є втрата контролю за грою, неможливість зупинитися. Перші ознаки: людину не відірвати від гри; він стає замкнутим; звужується коло спілкування та інтересів. Захопленість азартними іграми називається гемблінг.

Виділяються такі ознаки, характерні для гемблінгу як різновиду адиктивної поведінки:

1. постійна залученість, збільшення часу, проведеного в ситуації гри.
2. витіснення колишніх інтересів, постійними думками про гру, переважання в уяві ситуацій, пов'язаних з ігровими комбінаціями.
3. втрата контролю (нездатність вчасно припинити гру як після великого виграшу, так і після постійних програшів).
4. стан дискомфорту поза ігрової ситуації, дратівливість, занепокоєння.
5. збільшення частоти участі у грі та прагнення до все більшого ризику.
6. наростання зниження здатності опору спокусі (зниження ігрової толерантності) відновити гру.

Тема № 16. Психологія соматичного хворого.

Семінарське заняття 1: Психологія соматичного хворого.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 6 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Проблема психосоматичних взаємовідносин.
2. Поняття психосоматики
3. Психосоматичні захворювання.

Література.

1. Льїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.

2. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

3. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

4. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

5. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

6.Хомуленко Т.Б. Основи психосоматики: навчально-методичний посібник Вінниця: Нова Книга, 2019. 120 с.

7.Чабан О.С. Психосоматична медицина (аспекти діагностики та лікування) О.С.Чабан, О.О.Хаустова. К., 2020.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба вказати, що психосоматичні співвідношення, які виникають у хворих, традиційно розглядаються в межах двох основних підходів. Охарактеризувати перший підхід – психоцентричний, в межах якого аналізується вплив на виникнення, клінічні прояви, перебіг і прогноз захворювання гострого і хронічного психічного стресу, а також різноманітних характеристик, пов'язаних з психічним статусом пацієнта. Охарактеризувати другий підхід – саноцентричний, де вивчаються нозогенні реакції - вплив особливостей клінічних проявів і перебігу хвороби на суб'єктивне сприйняття пацієнтом свого захворювання.

Треба вказати, що психосоматика – це напрям в медицині і психології, що займається вивченням впливу психологічних (переважно психогенних) чинників на виникнення і подальшу динаміку соматичних захворювань.

Назвати, коли було введено термін «психосоматичний», термін «соматопсихічний» і термін «психосоматика». Надати статистичні дані щодо психосоматичних хворих. Підкреслити, що психосоматичний підхід починається тоді, коли пацієнт перестає бути лише носієм хворого органу і розглядається цілісно.

При відповіді на третє питання треба назвати і охарактеризувати основні психосоматичні захворювання, а саме: конверсійні симптоми, функціональні синдроми, психосоматози. Вказати, що серед останніх спочатку виділяли 7 психосоматозів («holy seven»): бронхіальна астма, виразковий коліт, есенціальна гіпертонія, нейродерміт, ревматоїдний артрит, виразка дванадцятипалої кишки, гіпертиреоз. Пізніше цей список розширився - до психосоматичних розладів відносять рак, інфекційні та інші захворювання

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології соматичного хворого.

Семінарське заняття 2: Психологія соматичного хворого.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 0.5 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Психосоматичні теорії.

Література.

1. Льїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.

2. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

3. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

4. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

5. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

6. Хомуленко Т.Б. Основи психосоматики: навчально-методичний посібник Вінниця: Нова Книга, 2019. 120 с.

7. Чабан О.С. Психосоматична медицина (аспекти діагностики та лікування) О.С.Чабан, О.О.Хаустова. К., 2020.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання треба назвати основні психосоматичні теорії: характерологічно орієнтовані напрямки і типології особистості (Кречмер, Шелдон, Данбар, Фредман та ін.); психоаналітичні концепції, теорія специфічного психодинамічного конфлікту Александера, інтегративні моделі, концепція алекситимії, теорія стресу, нейрофізіологічний напрям, психоендокринний та психоімунний напрями, теорія порушення функціональної асиметрії мозку, концепція ворожості та інші. Розкрити суть кожної з теорій, навести приклади.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Алекситимія.
2. Типи поведінкової активності. Коронарний тип.
3. Психологічні та поведінкові чинники ризику серцево-судинних захворювань.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології соматичного хворого.

Семінарське заняття 3: Психологія соматичного хворого.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Психологічні чинники ризику та антиризиків розвитку основних психосоматичних захворювань.
2. Вплив хронічної соматичної хвороби на психіку

Література.

1. Льїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.

2. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.

3. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

4. Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

5. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

6. Хомуленко Т.Б. Основи психосоматики: навчально-методичний посібник Вінниця: Нова Книга, 2019. 120 с.

7. Чабан О.С. Психосоматична медицина (аспекти діагностики та лікування) О.С.Чабан, О.О.Хаустова. К., 2020.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При відповіді на перше питання необхідно вказати, що в психосоматикі розрізняють: схильність, чинники, що впливають на розвиток хвороби і чинники, що затримують розвиток хвороби. Вказати, що в сучасному розумінні

патогенезу психосоматичних захворювань визнається багатofакторність в поясненні їхньої природи.

Розповісти про багаторічне дослідження у США щодо пошуку чинників ризику серцево-судинних захворювань, назвати ці чинники, охарактеризувати поведінку типу А та В. Навести психологічні та поведінкові чинники ризику інших соматичних захворювань.

Питання 2.

При відповіді на питання щодо впливу хронічної соматичної хвороби на психіку треба вказати, що у соматичного хворого якісно змінюється психічний стан, хвороба змінює сприйняття і ставлення людини до навколишніх подій, до самого себе, створює особливе положення серед близьких людей і в суспільстві, порушує звичний ритм життя, праці, відпочинку, сну.

Вказати, що найчастіше бувають наступні порушення психіки при соматичних захворюваннях: невротичні симптоми, сوماتогенні психози, психоорганічні розлади, зміни особистості. Охарактеризувати ці розлади, вказати, при яких соматичних захворюваннях зустрічаються ті чи інші розлади.

Теми рефератів та додаткові питання:

Підготувати реферати:

1. Психологія онкологічного хворого.
2. Психологія жінки в період вагітності і після пологів.
3. Психологія жінки при гінекологічних захворюваннях.
4. Психологія хірургічного хворого.
5. Паліативна допомога.
6. Терапевтичний альянс в клініці соматичних хворих.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології соматичного хворого.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна:

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник] К: Здоров'я, 2017. 208с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія : навчальний посібник. К.: Атіка, 2012. 216 с.
3. Льїна Н. Клінічна психологія: навчальний посібник. Вид: «Університетська книга». 2020. 163 с.
4. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. 320 с.
5. Максименко С. Д., Цехмістер Я. В., Коваль І. А., Максименко К. С. Медична психологія : підручник / за загальною ред. С. Д. Максименка. 2-е вид.

К. : Слово, 2014. 516 с. Електронний ресурс. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2019, 368 с.

6.Основи медичної психології : навч.-метод. посіб. Для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / Ждан В.М., Скрипніков А.М., Животовська Л.В. та ін. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. 255 с

7.Савенкова І.І. Клінічна психологія: [навчальний посібник] Херсон: ООО «Айлант», 2018. 302 с .

Допоміжна:

8.Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та ін.; За ред. В. С. Бітенського. Психіатрія: курс лекцій: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2014. 354 с.

9.Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.

10.Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 228 с

11.Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської. *Новини української психіатрії*. Харків, 2013.

12.Кричковська Т.Д. Психологія аномального розвитку : навч. посіб. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Київ : КНТ, 2016. 163с .

13.Максименко С.Д., Чуприков А.П., Прокопович Є.М. та ін.. Патопсихологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2012, 210 с.

14.Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. С. Піскун. К.: Главник, 2018. 158 с

15.Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 208 с.

16.Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. Луцьк, 2016. 170 с

17.Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. К: ВНТУ, 2018. 108 с.

18.Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.

19.Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навчально-методичний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Педіатрія». Запоріжжя, 2017. 72 с.

20.Хомуленко Т.Б. Основи психосоматики: навчально-методичний посібник Вінниця: Нова Книга, 2019. 120 с.

21.Чабан О.С. Психосоматична медицина (аспекти діагностики та лікування) О.С.Чабан, О.О.Хаустова. К., 2020.

22.Шебанова С.Г., Шебанова В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 2019. 192 с.

Нормативно-правові акти:

23. Закони України про охорону здоров'я: Збірник нормативно-правових актів. Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. 464 с.

24. Закон України про психіатричну допомогу. К. : Сфера, 2000. 50 с

25. Устав (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я. ВООЗ:
https://zakon.cc/law/document/read/995_599

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

26. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України
<https://mon.gov.ua/ua>

27. Офіційний сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти <https://naqa.gov.ua/>

28. Пошукова система Google Академія - <http://scholar.google.com>

29. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>

30. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>

31. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>

32. Сайт Асоціації психіатрів України: <https://www.ukrpsychiatry.org/>

33. Сайт Державний експертний центр МОЗ України (Психіатрія)
https://www.dec.gov.ua/cat_mtd/psihiatriya/

34. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України Сайт
<http://clinicpsy.ucoz.ru/index/0-41>